Petar Sotirov

CENNY WKŁAD DO WSPÓŁCZESNEJ LEKSYKOGRAFII SŁOWIAŃSKIEJ

Янко Бъчваров. ***Кратък чешко-български речник на некнижовната лексика*** **/ Janko Báčvarov.** ***Malý-česko-bulharský slovník nespisovné slovní zásoby*** [Janko Byczwarow. *Krótki czesko-bułgarski słownik leksyki nieliterackiej*]. София: ЕТО, 2011, 243 стр.

Wnikliwe zapoznanie się z wymienioną pracą leksykograficzną nie pozostawia wątpliwości, że zasługuje ona na zaprezentowanie jej szerszemu gronu slawistów – zarówno specjalistom z zakresu leksykografii, jak i całej rzeszy używających języka czeskiego i bułgarskiego w swojej codziennej pracy zawodowej. Podstawową cechą recenzowanego słownika jest jego nowatorstwo i wykazany wyjątkowy profesjonalizm przy realizacji projektu leksykograficznego. Jako dowód można przytoczyć przynajmniej kilka faktów:

Po pierwsze, w historii leksykografii słowiańskiej po raz pierwszy obiektem dwujęzycznego słownika jest specyficzny wariant języka czeskiego znany w szerokich kręgach slawistycznych pod nazwą 'obecná čeština'. Jako odpowiednik w języku bułgarskim autorzy słownika zaproponowali termin 'некнижовна лексика' czyli 'leksyka nieliteracka'. Można powiedzieć, że skoncentrowanie się akurat na tej warstwie leksykalnej odzwierciedla i utrwala zaistniałą we współczesnej leksykografii tendencję, według której obiektem zainteresowania jest język potoczny czyli język codziennej komunikacji nieformalnej (zob. choćby P. Sotirov, M. Mostowska, A. Mokrzycka, *Bułgarsko-polski słownik leksyki potocznej*, Lublin: UMCS, 2011, t. 1). Przyczyna tego zwiększonego zainteresowania językiem potocznym jest zaprezentowana bardzo klarownie w przedmowie wydawnictwa: „W wyniku tych zmian (zmiany społeczno-polityczne po roku 1989 – P. S.) czeski język nieliteracki cieszy się dużym rozpowszechnieniem – przenika on w komunikację publiczną i w rozmaite teksty przeznaczone dla szerokiej publiczności [...] można stwierdzić, że ekspansja języka nieliterackiego, w tym leksyki nieliterackiej, nie ulega wątpliwości. Z tego wynika, że zapotrzebowanie (mam nadzieję również pożytek) niniejszego dwujęzycznego słownika jest bezdyskusyjny" (s. 12–13).

Po drugie, jak podkreśla inspirator koncepcji słownika i główny koordynator prac leksykograficznych – wybitny bułgarski bohemista i slawista Janko Byczwarow – opracowanie leksykograficzne jest pokłosiem 10-letniej pracy licznego zespołu w większości składającego się z bułgarskich studentów bohemistów, którzy byli jednocześnie słuchaczami kursu specjalistycznego nt. „Dyglosja współczesnego języka czeskiego". Można zatem stwierdzić, iż zamieszczona w słowniku informacja odzwierciedla zarówno ocenę zespołowego autora, jak i ocenę różnych pokoleń autorów. Stąd wynika obiektywność i wiarygodność treści omawianego słownika czesko-bułgarskiego oraz jego wartość jako pomoc leksykograficzna.

Po trzecie, bez wątpienia specjaliści z zakresu leksykografii będą w pełni usatysfakcjonowani solidną bazą teoretyczną, na której opiera się omawiany słownik czesko-bułgarski. Baza ta została zaprezentowana w obszernej przedmowie, w której J. Byczwarow nie tylko w sposób przekonujący podał motywację, która skłoniła go do podjęcia się opracowania tego słownika, ale również: 1) podał wyczerpujący przegląd literatury naukowej dotyczącej problemu normy i kodyfikacji w językach słowiańskich podkreślając ważną rolę czeskich językoznawców w osobie A. Jedličká, V. Barnet i in.; 2) zaprezentował w sposób bardzo rzetelny dyskusję toczącą się na temat istoty języka literackiego i jego antypodów oraz towarzyszącej jej rozmaitości terminologicznej; 3) w formie zwięzłej, ale jednocześnie wyjątkowo precyzyjnie autor ujawnił specyfikę opracowanej w słowniku czeskiej leksyki nieliterackiej. W związku z tym, po omówieniu rozmaitych punktów widzenia i definicji, J. Byczwarow słusznie sformułował wniosek, iż w centrum dyskusji przestała już być opozycja ‘spisovná čeština – nespisovná čeština’ (czyli ‘literacki język czeski – nieliteracki język czeski’), a cała skala funkcjonalnych wariantów językowych, w której ‘obecná čeština’ zajmuje miejsce szczególne.

W ramach opisania procesu powstania słownika szczególne miejsce poświęcono kwestii wyboru właściwego materiału językowego. W związku z tym omówiono problem jednoznacznego zidentyfikowania leksyki nieliterackiej. Problem ten według kierownika zespołu autorskiego J. Byczwarowa wynika zarówno z przyczyn subiektywnych, jak i z powodów o charakterze obiektywnych, spowodowany jest faktem rozmaitości cech społeczno-demograficznych nosicieli języka bądź brakiem jednoznacznie ustalonej definicji pojęcia potoczności w języku.

W celu potwierdzenia złożoności problemu identyfikacji leksyki nieliterackiej wykorzystana została metoda autorstwa A. Kalinina dotycząca sprawdzenia statusu jednostki językowej (s. 8). Janko Byczwarow podkreśla jednocześnie, że metoda ta nie może być zastosowana w przypadku czeskiej leksyki nieliterackiej, dlatego wybrana została inna metoda, mianowicie: do zasobu opracowanego słownika włączono przede wszystkim jednostki leksykalne, które cechuje ekspresywność i które nie należą do leksyki neutralnej (s. 18). Z tego powodu w materiale znalazła się, między innymi, liczna grupa wyrazów o znaczeniu pejoratywnym lub wulgarnym. Inną zasadą, która towarzyszyła przygotowaniu słownika, było zachowanie rozsądnej równowagi między leksyką młodego pokolenia a leksyką starszego pokolenia. Autor zwraca uwagę, iż z przyczyn technicznych zastosowano ograniczenia wobec terminologii specjalistycznej, leksyki międzynarodowej, abrewiatur i niektórych innych grup wyrazów.

W wyniku wieloletniego wysiłku autorskiego zespołu kierowanego przez Janko Byczwarowa ukazało się cenne opracowanie leksykograficzne, obejmujące ponad 4100 haseł słownikowych prezentujących leksemy potoczne o największej frekwencji we współczesnym języku czeskim wraz z ich bułgarskimi ekwiwalentami. Omawiane tutaj wydawnictwo mające charakter praktyczny będzie pomocne użytkownikom nie tylko językoznawcom, lecz również przedstawicielom innych dyscyplin naukowych, oraz szerszemu gronu użytkowników. Ze względu na jego oryginalność – zarówno w stosunku do wybranego obiektu prac leksykograficznych, jak i względem twórczego rozwiązywania problemów o charakterze metodologicznym – recenzowany słownik stanowi znaczący wkład do współczesnej leksykografii słowiańskiej. Z tego powodu jego autorzy są godni uznania, a wydawnictwo zasługuje na jak najszerszą popularyzację.